

matija vuković

JEDNA JUNIORSKA EKIPA

Generacija naših mladih pisaca čiji su najstariji članovi rođeni tek negde posle 1930. godine, a najmlađi koju godinu pred rat, već odavno nameće potrebu da se govori o nekim njenim opštim karakteristikama.

Podjemo li od nekih pojednosti, kao što je recimo ta da mladi romansijer Bora Čosić, u dvadeset i sedmoj godini života ima već tri romana, koliko, pojedinačno, imaju i Krleža, Davidić, Andrić, za nekoliko decenija književnog rada, a da, u tom smislu, Čosić nije ni usamljen ni jedini među svojim vršnjacima, nesumnjivo je jedan značajan podatak o plodnosti te generacije. Ona je posvećena svom poslu, shvata ga ozbiljno, pripada mu bez rezerve. Izgleda da s njom dobijamo generaciju profesionalnih pisaca.

U izvesnom artističkom smislu, u celini uzevši, ta generacija u nekolicu prevazilazi rezultate ranijih generacija. Obilje pristojnih stihova, koji često fasciniraju čvrstom forme, izgrađenošću tehnike, inovacijama metafore, svakodnevnosti su rezultati ove brojne juniorske ekipe, ponekad i zadivljujući, ako se uzme u obzir da su to tek prvi i mladalački nastupi pred publikom i kritikom. Ni mnogo muncanja, ni mnogo djačkog dovijanja: ovaj poslednji juniorski tim, izvesno, nadmašuje očekivanja.

Ova juniorska ekipa umela je, što sama, što uz pomoć drugih, da otvori vrata u svet tuđih i potrebnih iskustava i da ih kalemi na skromno stablo naše kulture. Oštricom svog znanja, spremnosti i spretnosti, ona udara po jednoj starinskoj, tradicionalnoj žili. Po neradu, po gotovanskom iščekivanju inspiracije, po uverenju da je stvaranje stvar apsolutno iznimnih trenutaka. Iznimni trenuci radjaju se u kontinuitetu rada, to je ono što, izgleda, ova generacija zna.

Stihovi izbalansirani, iz kojih je prognana banalnost i nezamisliva razbarušenost, potekli su pod njenim perom; proza koja fascinira pismenošću, suptilnim slikama, često izvrsnim stilom, i iz koje je skoro sasvim odstranjen regionalizam, folklor, primitiv-

izam, njenom zaslugom, nasledila je prosek naše uboge narodnjačke, kvazi-epske i kvazi-realističke stilizacije.

Ali ostavimo za trenutak po strani artističke kvalitete pojedinih dela ove juniorske ekipe. Bacimo li jedno kritičko svetlo na suštinu preokupacija njenih pojedinaca, na njihov implicitni i eksplicitni stav, angažovanost u stvarima morala i etike, format njihove društvene ličnosti kao pisaca, solidarnost sa tekucim problemima vremena, zatim na njihovu životnu i literarnu veru, težinu doživljaja života — koja se meri dubinom bola, gneva, radosti ili strasti njihovih dela, otvaramo jednu drugu vrstu diskusije o našoj juniorskoj ekipi. Diskusiju, koja izlazi iz okvira „čisto estetskog iskustva“ iz koga, uostalom, i razgovori o literaturi moraju da izidju, ako ne žele da nose pečat prazne abstrakcije. Naravno uopšte, i koja se ne može primeniti na sve pojedince.

Izgleda da mladi još uvek ne pokazuju dovoljno sklonosti za angažovanost „socijalnu ili metafizičku“, kako bi rekao Sartre, da im nedostaje polet, koji daje vera, žestina, koju daje strast, čvrstina uverenja, stav prema životu. Ako je izvesno da su našli sebe u svetu literature, nije baš tako sigurno da su našli svet u sebi. Rečeno Geteovim jezikom, problem mladih oduvek je bio u tome što iz objektivnog nisu umeli da odaberu gradju a što im je subjektivnost nekaka. Ali čin pisanja nije samo ispitivanje te subjektivnosti, on je i njevo neprekidno bogatjenje, pod dejstvom retroaktivnog delovanja pisane reči. Ulaziti aktivno u svet literature, to znači boriti se neprekidno i za svoju subjektivnost, za svoju ličnost. Da li mladi imaju stalno u vidu tu neophodnost neprekidne borbe, kroz literaturu, za sebe samog? Pre bi se reklo da se prepuštaju osećanju samozadovoljstva, zadovoljstva onim što jesu i onim što nisu, onim što su postali i onim što neće postati, jednom relativno lakom pobedom koja ih je situirala u naš literarni i društveni život.

Izvesno je da ih artizam — pravljenje lepih stihova, gradje-

nje duhovitih, neočekivanih pozicija, stvaranje sočnog, kićenog, baroknog stila, retoričnih savršenstava, privlači i fascinira. Ali sjaj koji tom prilikom dobijamo, u većini slučajeva je sjaj zbog koga gubimo iz vida njihovu ličnost. Oni — opet, naravno, uopštavamo, opet ne podrazumevamo neke pojedince — ne ulaze na arenu s dovoljnom merom svežine, rušilačkim ili konstruktivnim temperamentom, programom, uverenjima — što se od mladih, i kad nisu obdareni, očekuje. Ulaze kao umorni činovnici spremni za dugu stazu života i jednoličnog službovanja. Dva inače suprotna temperamenta, dve nesrodne ličnosti, Jovan Hristić i Bora Čosić, podjednako su karakteristični za duhovni položaj mladih. Prvi, sa akademskom aparaturom dugogodišnjeg docenta razvija opšta mesta literarne i estetske teorije, drugi, svoj neobičajeni retorični dar koristi za neku nejasnu simboliku i nedozrele alegorije, za koju nismo nikad sigurni da donosi i nešto više od jedne suptilne jezičke arabeske.

Ako se izuzeci izuzum, postojé kod mladih pisaca izvesno stanje duha, jedna klima etičkog indiferentizma bliska mekretanju i apatiji, ponečem slična onoj iz Židovih „Močvara“. Generacija vrlo sigurna za svojim radnim stolom, deluje na jednom širem polju intelektualnog aktivizma prevremeno umorno, kao da je nedorasla problemima života i dana. Tehnički zrela, ona je istovremeno nedovoljno eksponirana kroz stav, uverenja, strasti.

Kada sam već pomenuo Židove „Močvare“, treba dodati da je to delo inspirisano i autorovim izrazitim nezadovoljstvom prema samom sebi, prema sopstvenom mrtvulu i mlakosti. Židove „Močvare“ su upravo autorova negacija jedne faze sopstvenog života.

Nisam siguran da je takvo pozitivno nezadovoljstvo samim sobom, svojsveno nizu pojedinaca iz naše juniorske literarne ekipe. Ne smem tvrditi da ga nema: ako bi bilo tako, bilo bi tragično.

Petar DŽADŽIĆ

poseta

Dolazilo je leto sa svojim paperjastim senkama i toplinom u dahu. Nisam se ni maknuti htio: bio sam odan onome što beše nekada u meni naseljeno, svetu lakih i snenih stvari koje su sada daleko, koje su sada tamne i zamišljene u sebi duboko.

Spuštao se sedef tople večeri na moju glavu i na moje bele prsne. Ležao sam u sirotjoj postelji kao uvek pred mrakove i razmišljao: otkuda sada to da sam sam, da sam zanesen penom na nebu, ugljenom prašinom pred mojim vratima?

Otkuda sada sećanje na krovoove u predelima koje nisam video, otkuda se popela u moju glavu planina do koje ne mogu nikako da dođem, do koje ne mogu baš nikako, jer koraci me odvođe od nje uvek suprotno, uvek na drugu stranu, na onu od koje dolazim?

A ja znam da sada ništa nemam. Časovnik u uglu sa priseća svoje odsutnosti iz ovog sveta, kod suseda radio se dosadjuje vestima, a pred mojim vratima stoji jedan gospodin koji je došao iz leta i doneo mi pozdrave onih koji kose trave.

Otvorite vrata i udjite, ja sam sam, i zaboravio sam sve, ali malopre sam mislio na vas, a sada je tako ugodno što vas i vidim. Zaista, udjite dragi gospodine, isuviše je topao bio dan...

Visoki gospodin sa štapom ušao je. Ušao je sa cvećem u ruci, sa lepim svežim cvećem iz leta, sa svih polja koja su bila košena. Soba je odjednom zamirisala, časovnik je zastao, petao je zapevao.

Tako je bilo lepo što je visoki čovek došao, tako plemenito. Kakav dan, kakav čarobnjak.

izlet

Miluje nas vetar što dolazi sad sa reke ostarele a mnogo nežne, kao što takva beše uvek. Glave su nam odlaknule na ramenu, a voda protiče to pred nama, voda protiče i rumeni pod zapadnim suncem i beskrajem ove proste promene sveta.

Govorili smo dugo i reči su nam se, somotaste takoreći, odbijale od obližnje kule na kojoj su nekad čarolije i krv rasli, a sada samo pesimizma puna tama.

Govorili smo o mladićima koji nisu bili ovde s nama, a koji se, mada srca travljeg, sad u gradu slikaju opori i sa čvorovima na mlečjem licu. Govorili smo, zapravo, o dečaci-ma koji su u žitu i medj lubenicama dugo rasli, dugo ležali, a sad su odjednom kože prevrnuti i zaboravne postojbitnosti srca svoga.

Govorili smo o školskim drugovima iz razreda, iz žutih klupa, što šećerleme i sladoled pretpostavljaju ovoj vodi i trošnoj kuli u blizini. Ovoj vodi što iz duboke istorije ovog časa nadolazi puna tajni, a pitanjima našim dužna mnogo. Ovoj kuli u blizini što miševi je iznutra grizu, a laste s proleća joj trajanje nežno u srcu vrata.

Govorili smo, tako, dugo, skoro večnost.

A kada dodje veće i paperje pade magle medj glave naše, ruku za ruku otišli smo bez poljupca, bez budućnosti.

Božidar TIMOTIJEVIĆ

matija vuković

lav